

کیهانی، رکسانا؛ کیانی، محمدرضا؛ هاشم زاده، محمدجواد (۱۳۹۸). نقش هدف‌های اجتماعی به عنوان یک متغیر شناخت اجتماعی در رفتار اطلاعاتی. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۹(۱)، ۱۲۴-۱۴۴.

نقش هدف‌های اجتماعی به عنوان یک متغیر شناخت اجتماعی در رفتار اطلاعاتی^۱

رکسانا کیهانی^۱، محمدرضا کیانی^۲، محمدجواد هاشم زاده^۳

DOI: [10.22067/riis.v9i1.62648](https://doi.org/10.22067/riis.v9i1.62648)

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۱/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۳/۲۹

چکیده

مقدمه: رفتار اطلاعاتی، فرایندی تعاملی است که در آن اغلب افراد پس از احساس نیاز اطلاعاتی برای ارضای آن اقداماتی انجام می‌دهند. فرد در چهارچوب شناخت اجتماعی به انجام رفتار اطلاعاتی خاص مبادرت می‌کند. درک و شناخت متغیرهای شناخت اجتماعی و بررسی نقش آن‌ها منجر به ارتقای رفتار اطلاعاتی افراد و جامعه و نیل به یک جامعه اطلاعاتی خواهد شد. هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش هدف‌های اجتماعی به عنوان یک متغیر شناخت اجتماعی در رفتار اطلاعاتی است.

روش‌شناسی: این پژوهش توصیفی بر روی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری شاغل به تحصیل در نیمسال اول ۱۳۹۵-۱۳۹۶ در دانشگاه فردوسی مشهد (۳۸۴ نفر) انجام شد. روش نمونه‌گیری، تصادفی طبقه‌ای نسبتی و روش گردآوری داده‌ها نیز از طریق پرسش‌نامه محقق ساخته چاپی بود.

یافته‌ها: میزان میانگین هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی کاربران از حد متوسط بیشتر بود. همچنین حوزه تحصیلی آزمودنی‌ها نقشی در میزان هدف‌های اجتماعی مرتبط با رفتار اطلاعاتی کاربران نداشت؛ اما مقطع تحصیلی و جنسیت بر نمره آزمودنی‌ها دارای نقش بود. در میان مؤلفه‌های هدف‌های اجتماعی، نگرانی اجتماعی کمترین نمره را کسب کرده و این نمره کمتر از حد متوسط بوده است.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد، میزان میانگین هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی از حد متوسط بیشتر بود. همچنین حوزه تحصیلی آزمودنی‌ها در میزان هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی آن‌ها مؤثر نبوده و میان نمره آزمودنی‌های حوزه چهارگانه

۱. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد می‌باشد.

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه بیرجند، keihaniroksana@gmail.com

۳. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه بیرجند (نویسنده مسئول)، kiani.mreza@birjand.ac.ir

۴. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه بیرجند، hashemzadeh@birjand.ac.ir

(علوم انسانی، علوم پایه، علوم مهندسی و کشاورزی) تفاوت معنادار نبود؛ اما مقطع تحصیلی و جنسیت بر نمره آزمودنی‌ها در هدف‌های اجتماعی مؤثر بود.

کلیدواژه‌ها: رفتار اطلاعاتی، شناخت اجتماعی، هدف‌های اجتماعی، وابستگی اجتماعی، نگرانی اجتماعی، کسب شایستگی اجتماعی، کسب نتایج جامعه‌پسند، اثبات قدرت و توانمندی به دیگران.

مقدمه

به دنبال گرایش روان‌شناسی از رفتارگرایی به شناخت در دهه ۷۰ میلادی، پژوهش در علم اطلاعات و دانش‌شناسی یک چرخش شناختی (کرنلیوس^۱؛ ۲۰۰۲) را به طرف کاوش فرایندهای شناختی در زمینه رفتار کاربران، تجربه کرد برای نمونه، دی می^۲؛ ۱۹۷۷؛ بندورا و آدامز^۳؛ ۱۹۷۷. در دهه ۸۰ افزون بر شناخت^۴، شناخت اجتماعی^۵ نیز مطرح شد (به عنوان مثال، کاپورو^۶؛ ۱۹۸۵) که زمینه‌ساز اهمیت به تأثیرات محیطی و اجتماعی رفتار اطلاعاتی بود (کیانی، ۱۳۹۱).

شناخت اجتماعی از سویی، در اجتماع و از سوی دیگر، در فرد و توان شناختی او پایه دارد و فرآیندهای تعامل و اثرگذاری متقابل آن‌ها بر یکدیگر را بررسی می‌کند (صحبت‌زاده لئبر، ۱۳۷۹). در واقع، شناخت اجتماعی یک حوزه موضوعی نیست؛ بلکه یک سطح از تجزیه و تحلیل است که با هدف درک پدیده‌های روان‌شناختی اجتماعی از طریق بررسی فرایندهای شناختی زمینه‌ساز این پدیده‌ها صورت می‌پذیرد. دغدغه اصلی این رویکرد فرآیندهای درگیر در ادراک، قضاوت و حافظه در ارتباط با محرک‌های اجتماعی، اثرات عوامل اجتماعی و عاطفی بر پردازش اطلاعات و پیامدهای رفتاری و تکاملی بین افراد در زمینه فرایندهای شناختی است. این سطح از تحلیل ممکن است به برخی از حوزه موضوعی از جمله پژوهش در فرآیندهای درون فردی، بین فردی، درون‌گروهی، بین گروهی و رفتار استفاده از اطلاعات مرتبط باشد (شناخت اجتماعی چیست، ۲۰۱۶).

در بسیاری از مدل‌ها و نظریه‌های رفتار اطلاعاتی^۷ به نقش شناخت و محیط اجتماعی توجه شده است. به عنوان مثال، اینورسن^۹ رفتار اطلاعاتی را بر پایه فضای شناختی کاربر، محیط سازمانی و اجتماعی می‌داند.

1. Cornelius
2. De May
3. Bandura & Adams
4. Cognitive
5. Social cognition
6. Capurro
7. <http://www.ucl.ac.uk/~ucjtrc1/ISCON>
8. Information Behavior
9. Ingwersen

در الگوی اینورسن کاربران الگوهایی از وظیفه کاری، نیازهای اطلاعاتی، مشکل‌ها و هدف‌های خود دارند که بیشتر ضمنی ولی قابل‌بیان است. وی معتقد است که فرایند اطلاع‌یابی با عوامل شناختی مانند ادراک، حافظه، تشخیص، یادگیری و حل مسئله در پیوند است (ویلسون، ۱۹۹۱؛ در داورپناه، ۲۰۰۷). ساراسویک^۱ با ارائه الگوی تعامل طبقه‌ای در یک ساختار سه سطحی و اختصاص یک سطح به موقعیت کاربر نشان داد که به عنصر محیط اطلاعاتی توجه دارد. وی در روشن ساختن سطح موقعیت کاربر، نیاز اطلاعاتی کاربر را علت تعامل با نظام اطلاعاتی ذکر کرده است (در داورپناه، ۱۳۸۶). ساراسویک عنصر محیط را پیش از موقعیت کاربر در الگوی خود آورده است. همچنین بلکین^۲ در الگوی اطلاع‌یابی خود، نیاز اطلاعاتی فرد را نتیجه ناهمگونی در وضعیت دانشی فرد می‌داند. وی در الگوی خود به دو جهان درونی و بیرونی فرد اشاره دارد که دانش ذهنی و عالم درونی فرد را اثرپذیر از عالم واقع یا بیرون می‌داند (داورپناه و سالاری، ۱۳۹۰).

تفاوت آشکاری بین دیدگاه شناختی و دیدگاه شناخت اجتماعی وجود دارد (یورلند، ۲۰۰۴). در دیدگاه شناختی، نیازهای اطلاعاتی چیزی است که در فرد ایجاد می‌شود (تایلر^۳، ۱۹۶۸) و در تحلیل دیدگاه شناخت اجتماعی، نیاز به اطلاعات توسط عوامل اجتماعی و فرهنگی پدید می‌آید (یورلند، ۲۰۰۲).

در این مقاله، منظور از رفتار اطلاعاتی در بافت تعاریف و توضیحات بالا و براساس تعریف ویلسون (۲۰۰۰) اشاره به رفتارهایی دارد که در تعامل با اطلاعات شامل رفتارهای اطلاع‌یابی، اطلاع‌جویی و استفاده از اطلاعات و مرتبط با شناخت اجتماعی کاربران باشد.

در بررسی مدل‌های خاص شناخت اجتماعی، انواع خاصی از متغیرهای شناخت اجتماعی برجسته می‌شوند که ممکن است افراد در تصمیم‌گیری پاسخ‌های رفتاری در موقعیت‌های اجتماعی آن‌ها را به کار گیرند. مدل‌ها متغیرهای متفاوتی را مورد تأکید قرار داده‌اند که در سراسر این مدل‌ها، فرآیند شناختی اجتماعی نقش مهمی در رفتار اجتماعی افراد بازی می‌کند (اردل، ریورا، شفر و هولب، ۲۰۱۰). متغیرهای شناخت اجتماعی که به نظر می‌رسد، بیشتر مرتبط با رفتار اطلاعاتی باشند با توجه به پژوهش اردل و همکاران (۲۰۱۰) عبارت‌اند از: هدف‌های اجتماعی^۴، ادراک خود کارآمدی^۵ و اسناد نسبت به شکست‌ها یا

1. Wilson

2. Saracevic

3. Bilkin

4. Jorland

5. Tylor

6. Erdle, Rivera, Shepherd & Holleb

7 Social goals

8 Self-efficacy perceptions

موفقیت‌های اجتماعی.^۱ به دلیل اینکه در مقایسه با خودکارآمدی و اسناد کمتر به متغیرهای هدف‌های اجتماعی توجه شده است. در عین حال که این متغیر نقش بسیار مهمی در رفتار اطلاعاتی کاربران دارد، این مقاله هدف اصلی خود را بر نقش هدف‌های اجتماعی به عنوان یک متغیر شناخت اجتماعی مهم در رفتار اطلاعاتی کاربران متمرکز نمود. در ادامه، منظور از هدف‌های اجتماعی در بستر شناخت اجتماعی و ارتباط مفهومی آن با رفتار اطلاعاتی تشریح شده است.

هدف‌های اجتماعی

تعاملات هرروزه انسان متکی به استنباط او از هدف‌های اجتماعی است. اهدافی که یک فرد به صورت، آگاهانه در ارتباط با فرد یا عاملی دیگر اتخاذ می‌کند، مانند دنبال کردن، فرار کردن، نزدیک شدن، اجتناب، کمک کردن و مانع شدن (بیکر، گودمن و تنباوم؛^۲ ۲۰۰۸). رایان^۳ (۲۰۰۹) معتقد است، هدف‌های اجتماعی از چند بعد مورد بررسی قرار گرفته است. برخی از محققان مانند فورد^۴ (۱۹۹۲)، جاروین و نیکولز^۵ (۱۹۹۶)، آندرمین و آندرمین^۶ (۱۹۹۹)، هدف‌های اجتماعی را به عنوان تلاش افراد برای انجام کارهای مختلف با هم‌تایان خود بیان می‌کنند. گروهی دیگر مانند اردلی، کین، لومیس، دوماس هینس و دوویک^۷ (۱۹۹۷)، هارست، فینی و بارون^۸ (۲۰۰۷) و رایان و شیم^۹ (۲۰۰۸) هدف‌های اجتماعی را به عنوان جهت‌گیری مشخص به سمت شایستگی اجتماعی تعریف کرده‌اند و تمرکز آنان بر یادگیری مواد و مهارت‌های جدید، رشد و بهبود است. دسته‌ای دیگر مانند داوسون و مسینرنی^{۱۰} (۲۰۰۱)، آردن و مایر^{۱۱} (۱۹۹۵)، هدف‌های اجتماعی را به عنوان دلایل اجتماعی که باعث پیشرفت می‌شوند، تعریف کرده‌اند. براساس تعاریف ذکر شده، پنج نوع هدف اجتماعی در این مقاله مورد توجه قرار گرفت که عبارت بودند از وابستگی اجتماعی،^{۱۲} نگرانی اجتماعی،^{۱۳} کسب شایستگی اجتماعی،^{۱۴} کسب نتایج جامعه‌پسند^{۱۵} و اثبات قدرت و توانمندی به هم‌تایان^{۱۶}

1. Attributions for social success or failure

2. Baker, Goodman & Tenenbaum

3. Rayan

4. Ford

5. Jarvinan & Nicholls

6. Anderman & Anderman

7. Bidley, Cain, Loomis, Dumas-Hines & Dweck

8. Hurst, Finney, & Barron

9. Shim

1. Dowso & McInerney

1. Urdan & Maehr

1. Social affiliation

1. Social concern

1. Social competence

1. Prosocial outcomes

1. Power over peers

در مبانی نظری فوق تصریح می‌شود که هدف‌های اجتماعی افراد بر نحوه رفتار آن‌ها مؤثر است و لذا انتظار می‌رود که هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی کاربران نیز نقش داشته باشد.

در این پژوهش هدف‌های اجتماعی شامل حالات یا پیامدهای درونی (مثل احساس شادی یا اجتناب از پریشانی) یا بیرونی (مثل اولین نفر بودن در صف) است. تعدیل و تنظیم برانگیختگی در هر موقعیت اجتماعی رفتار را به سوی هدف هدایت می‌کند (کریک و دوج، ۱۹۹۴). همچنین هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی بر اساس نمره‌ای که پاسخ‌گو از پرسش‌نامه نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی که شامل سه بخش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاع‌جویی، هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاع‌یابی و هدف‌های اجتماعی در رفتار استفاده از اطلاعات می‌گیرد، محاسبه شده است.

تحقیقات نشان داده است که اصلاح هدف‌های اجتماعی می‌تواند پیامدهایی برای بهبود رفتار و روابط اجتماعی را به دنبال داشته باشد (ونتزل، ۲۰۰۵). همچنین هدف‌های اجتماعی در تعاملات مستقیم با تعاملات و دستاوردهای علمی است (ونتزل، ۱۹۹۶). به‌عنوان مثال، اهداف احساس مسئولیت، نگرش مثبت نسبت به محیط آموزشی را به دنبال دارد. تلاش برای کسب نتایج جامعه‌پسند و ایجاد صمیمیت با همسالان در جهت مثبت با روابط اجتماعی هستند که حضور در محیط‌های آموزشی را آسان می‌کند (رایان، ۲۰۰۹). پژوهش‌های فراوانی به هدف‌های اجتماعی به‌طور کلی و هر کدام از مؤلفه‌های آن به‌طور خاص، پرداخته‌اند از جمله شیخ محمدی، ارجمندنی، حسن زاده، رضایی و میرحساری (۱۳۹۳)، دامغانیان و یزدانی‌زیارت (۱۳۹۴)، محقق، دوستی و جعفری (۱۳۹۵)، پاتریکس، هیکس و رایان^۳ (۱۹۹۷)، استون و ویز^۴ (۲۰۱۵) و مکینتاش^۵ (۲۰۱۶).

در ادامه، با توجه به اینکه پژوهشی در مورد نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی به‌طور خاص، نداریم به آن دسته تحقیقات که ارتباط هدف‌های اجتماعی و مؤلفه‌های آن را با رفتار به‌طور کلی، بررسی کرده‌اند اشاره می‌شود.

جروین و نیکولز^۶ (۱۹۹۶) هدف‌های اجتماعی و باورهای دخیل در رفتار ایجاد رابطه بین همتایان در بین ۲۶۶ دانش‌آموز با روش توزیع پرسش‌نامه مورد بررسی قرار دادند. تحلیل عاملی نشان داد که نوجوانان

-
1. Witzel
  2. Responsibility goals
  3. Patrick, Hicks, Ryan
  4. Stutz & Weiss
  5. McKintosh
  6. Jarvinen & Nicholls

در ایجاد رابطه با همتایان خود شش هدف عمده (صمیمیت، مراقبت، تسلط، رهبری، محبوبیت و اجتناب)^۱ را دنبال می‌کنند. همچنین شش باور صادق بودن،^۲ جایگاه فرد،^۳ عهده‌دار بودن مسئولیت،^۴ ادعای سرپرستی کردن،^۵ سرگرم کردن دیگران^۶ و سرسخت بودن^۷ جزء رفتارهایی شناخته شد که منجر به موفقیت روابط می‌شوند.

رایان، هیکس و مدلی^۸ (۱۹۹۷) در پژوهشی به بررسی علت رفتار اجتناب از درخواست کمک در انجام کار کلاسی در زمانی می‌پردازند که نیاز به کمک دارند. نتایج حاصل از نظرسنجی بین ۴۴۳ دانش‌آموز در ۱۲ مدرسه نشان داد، تمایل به همراهی با گروه محبوب با تلقی کردن کمک به عنوان یک تهدید رابطه مثبت دارد، همچنین اگر شخص در راستای توسعه توانایی‌های فردی قرار بگیرد، کمک گرفتن را تهدید نمی‌داند و ایجاد ارتباط مثبت با همتایان ارتباط منفی با کمک‌طلبی به عنوان یک تهدید داشت.

رادکین، رایان، جامینسون و ویلسون^۹ (۲۰۱۳) به بررسی پیش‌سازهای انگیزشی^{۱۰} و کاربرد مدل دوگانه شایستگی اجتماعی^{۱۱} می‌پردازند. آن‌ها در طول سه سال بین ۹۸۰ دانش‌آموز به بررسی روابط بین هدف‌های اجتماعی که توسط خود فرد گزارش شده و نمره‌ای پرداختند که معلم به آن‌ها داده است. یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی تأییدی، سه عامل افزایش مهارت به منظور ترویج دوستی، اثبات کردن موقعیت اجتماعی و جلوگیری از قرار گرفتن در موقعیت اجتماعی پایین را برای هدف‌های اجتماعی تأیید کرد. نتایج نشان داد که جهت‌گیری هدف‌های اجتماعی در رفتارها ناشی از انتخاب رفتارهایی با سازگاری اجتماعی بود.

اردلی و اشرف^{۱۲} (۱۹۹۶) در مطالعه‌ای به بررسی پاسخ رفتاری متفاوت در کودکان در مواجهه با یک مسئله (نقض قانون، صرف نظر کردن، حل مسئله)^{۱۳} می‌پردازند. آن‌ها عملکرد ۷۸۱ دانش‌آموز را با استفاده از پرسش‌نامه در پاسخ به یک مسئله در موقعیت‌های فرضی متفاوت بررسی کردند. نتایج نشان داد، افرادی که

1. Intimacy, Nurturance, Dominance, Leadership, Popularity, and Avoidance

2. Being Sincere

3. Having Status

4. Being Responsible,

5. Pretending to Care

6. Entertaining Others,

7. Being Tough

8. Ryan, Hicks & Midgley

9. Rodkin, Ryan, Jamison & Wilson

10. Motivational precursors

11. Dual-component model of social competence

12. Erdley & Asher

13. Aggression, withdrawal, problem solving

نقض قانون می‌کنند، با افرادی که به‌طور کلی مسئله را فراموش می‌کنند و افرادی که به حل مسئله پیش رو می‌پردازند، در هدف‌های اجتماعی و ادراک خود کارآمدی متفاوت‌اند. این پژوهش مشخص می‌کند رفتار فرد در یک وضعیت خاص به شناخت اجتماعی وی از همان وضعیت و حالت اجتماعی برمی‌گردد و از این رو، حائز اهمیت است.

مرور پیشینه‌ها کمبود مطالعات انجام‌شده در حوزه رفتار اطلاعاتی با رویکرد شناخت اجتماعی را نشان می‌دهد. نسبت به متغیرهای دیگر، درباره خود کارآمدی بیشتر کار شده است (به‌عنوان مثال عباسی، ۱۳۹۵). همچنین درباره اسناد، بر اساس جست‌وجوی محقق، فقط یک مطالعه درباره تأثیر هیجان‌ها و القای هیجانی بر رفتار اطلاع‌یابی کاربران و تعیین الگوی انتساب هیجان‌ها بر اساس نظریه انتساب (اسناد) کار شده است که بهزادی (۱۳۹۳) با روش کاربردی، به‌شیوه پیمایشی، با استفاده از پرسش‌نامه انجام داده است. با وجود این، در رابطه با نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی، تا آنجا که پژوهشگر بررسی کرده است، پژوهشی یافت نشد. بنابراین این مطالعه با هدف بررسی نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی طراحی و انجام شد.

مرور پیشینه‌ها نشان‌دهنده آن است که از سال‌های پیش، در زمینه رفتار اطلاعاتی، نگرش جدیدی صورت گرفته است و آن، تغییر از رویکرد نظام‌دارمدار به رویکرد کاربرمدار و توجه به کاربر است. نتایج حاصل از مرور پیشینه‌های پژوهش نشان‌دهنده آن است که شناخت اجتماعی و ادراکی که فرد از محیط پیرامون خود دارد، در بازتاب رفتار او تأثیرگذار است.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر، از لحاظ هدف کاربردی بوده و به روش توصیفی انجام‌شده و داده‌ها به‌صورت پیمایشی گردآوری شده است. جامعه این پژوهش، کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) دانشگاه فردوسی مشهد بودند که در نیم‌سال اول تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ به تحصیل اشتغال داشتند و تعداد آن‌ها بر اساس آمار تفکیکی به‌دست آمده از مدیریت آموزشی دانشگاه، ۹۴۳۴ نفر بود. از این میان، ۳۸۴ نفر (علوم انسانی، ۱۱۰ نفر ارشد و ۳۴ نفر دکتری، علوم پایه، ۵۰ نفر ارشد و ۳۳ نفر دکتری، علوم مهندسی، ۶۵ نفر ارشد و ۲۵ نفر دکتری، علوم کشاورزی، ۳۶ نفر ارشد و ۳۱ نفر دکتری) با استفاده از فرمول کوکران، به‌عنوان نمونه، انتخاب شدند. این حجم، بر اساس ویژگی‌های جامعه آماری، به‌شیوه طبقه‌ای تصادفی نسبتی، به‌ترتیب، برحسب طبقات حوزه تحصیلی و مقطع تقسیم شد تا تعداد لازم در هر طبقه به‌دست آید. براین پایه،

۳۸۴ پرسش‌نامه توزیع شد و به‌عنوان نمونه نهایی در نظر گرفته شد. از جمله محدودیت‌ها در انجام پژوهش، بخش جمع‌آوری داده‌های پژوهش بود که در نهایت، پژوهشگر با مراجعه‌های مکرر بر این دشواری فائق آمد. مشکل دیگر این پژوهش، شیوه طراحی پرسش‌نامه بود که به نظر می‌رسید، فهم آن برای آزمودنی‌ها، در مدت‌زمان کم پاسخ‌گویی دشوار باشد. برای حل این مشکل، از توضیحات تکمیلی در ابتدا و پانویس استفاده شد و پژوهشگر با حضور در زمان پاسخ‌گویی به سؤالات آزمودنی‌ها درباره گویه‌ها، در صورت نیاز پاسخ می‌داد.

به منظور گردآوری داده‌های پژوهش حاضر، از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شد. پرسش‌نامه‌های اسناد اجتماعی دانشجویان (بین و بل، ۲۰۰۴)، سبک‌های اسنادی (پترسون، سلیگمن، سمل، بایر، ایرامسون، و متالکسی، ۱۹۸۳)، هدف‌های اجتماعی رایان و هاپکینز^۳ (۲۰۰۳) و خودکارآمدی پری و راسموسن (۱۹۸۶) مبنای ساخت ابزار پژوهش حاضر را تشکیل دادند که این پرسش‌نامه، نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی کاربران را سنجش می‌کند. لازم به ذکر است، گویه‌های پرسش‌نامه‌ای که ساخته شد، علاوه بر سؤالات کلی، برای سنجش رفتار اطلاعاتی، سه بخش دیگر دارد که در هر بخش، گویه‌ها، نقش متغیرهای مستقل (اهداف اجتماعی، ادراک خودکارآمدی و اسناد) را در رفتار اطلاعاتی کاربران مورد سنجش قرار داد. بنابراین این پژوهش، یک پرسش‌نامه دارد که هم‌زمان، نقش هر سه متغیر مستقل را در متغیر وابسته مورد سنجش قرار می‌دهد.

پرسش‌نامه نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی، در سه بخش رفتار انسان در مواجهه با اطلاعات (یعنی رفتار اطلاع‌جویی، رفتار اطلاع‌یابی و رفتار استفاده از اطلاعات) طراحی شد و در زیر هر کدام، پنج گویه مربوط به مؤلفه‌های هدف‌های اجتماعی (وابستگی اجتماعی، نگرانی اجتماعی، کسب شایستگی اجتماعی، کسب نتایج جامعه‌پسند و اثبات قدرت و توانمندی به دیگران) آورده شده و برای نمره‌دهی از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت استفاده شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Bain & Bell
2. Peterson, Semmel, Baeyer, Abramson, Seligman & Metalsky
3. Ryan & Hopkins
4. Perry, and Rasmussen

در این پژوهش، برای سنجش روایی محتوایی پرسش‌نامه، نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی، از نظر متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی استفاده شده و نظرات آنان اعمال شد. برای روایی سازه این پرسش‌نامه نیز روش تحلیل عاملی به کار گرفته شد. در مطالعه حاضر، محاسبه پایایی ابزار با استفاده از روش آلفای کرونباخ صورت گرفت که برای پرسش‌نامه حاضر، $0/74$ بود. با توجه به این نکته که آلفای بیشتر یا مساوی $0/7$ به معنای برخوردار بودن سؤال‌ها از پایایی لازم است (هو، ۱۳۹۲)، می‌توان گفت، پرسش‌نامه از پایایی خوبی برخوردار است. در ادامه، برای بررسی سؤالات پرسش‌نامه، از روش تحلیل سؤال استفاده شده است. قبل از اجرای آزمون‌های آماری، نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگوروف اسمیرنوف مورد تأیید قرار گرفت. برای اطمینان از روایی سازه در پرسش‌نامه محقق‌ساخته، آزمون تحلیل عاملی بر روی گویه‌های پرسش‌نامه اجرا شد که نتایج حاکی از آن بود که در پرسش‌نامه هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی بررسی آزمون کروییت بارتلت که مقدار آن 1419 است، در سطح کمتر از $0/01$ معنادار است. پس می‌توان فرضیه «ماتریس هم‌بستگی، ماتریس واحد است» را رد کرد. همچنین اندازه کیفیت نمونه‌گیری برابر با $0/76$ به دست آمد که کاملاً مناسب است.

آزمون تحلیل عاملی روی همه گویه‌های پرسش‌نامه انجام گرفت. در تحلیل عاملی، گویه‌هایی که در یک فاکتور قرار می‌گیرند، باید با یکدیگر هم‌بستگی بالایی داشته باشند و عواملی که ابعاد غیرمشابه را می‌سازند، باید هم‌بستگی پایین داشته باشند. برای هم‌بستگی درونی فاکتورها معیار $0/33$ در نظر گرفته شد. نتایج حاصل از ماتریس هم‌بستگی فاکتورها یا عوامل نیز در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. ماتریس هم‌بستگی بین عوامل

P. P.	P. O.	S. Com.	S. Con.	S. A.	عوامل (انواع هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی)
				۱	وابستگی اجتماعی در رفتار اطلاعاتی (S. A.)
			۱	$0/16$	نگرانی اجتماعی در رفتار اطلاعاتی (S. Con.)
		۱	$0/21$	$0/11$	کسب شایستگی اجتماعی در رفتار اطلاعاتی (S. Com)
	۱	$0/41$	$0/1$	$0/13$	(P. O.) کسب نتایج جامعه‌پسند در رفتار اطلاعاتی

۱. علاوه بر استادان راهنما و مشاور، دکتر محمد زره‌ساز عضو هیئت‌علمی دانشگاه خوارزمی، دکتر رضا رجبعلی بگلو عضو هیئت‌علمی دانشگاه خوارزمی، دکتر رضا اکبرنژاد عضو هیئت‌علمی دانشگاه شهید مدنی تبریز و دکتر حسن محمودی دانشجو دکتری دانشگاه فردوسی مشهد

2. Ho

3. Kolmogorov-Smirnov Test

4. KMO

۱	۰/۵۱	۰/۵۷	۰/۲۶	۰/۱۳	(P. P.) اثبات قدرت و توانمندی به دیگران در رفتار اطلاعاتی
---	------	------	------	------	---

به منظور تصمیم‌گیری در مورد اینکه چند عامل، مناسب استخراج شدن در راستای معرفی داده‌ها هستند و چه مقدار از واریانس کل به وسیله آن عامل‌ها تشریح می‌شود، باید مقادیر ویژه هر عامل را بررسی کرد. بر همین اساس، تحلیل عاملی بر روی پرسش‌نامه انجام شد و نرم‌افزار عامل‌هایی که مناسب استخراج شدن هستند را شناسایی کرد. با توجه به شاخص مقادیر ویژه، در پرسش‌نامه نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی (جدول ۲)، پنج عامل برای چرخیدن مناسب شناخته شد. در جدول تعداد فاکتورهای عمومی استخراج شده بر اساس شاخص حفظ فاکتورهایی با مقادیر ویژه یک و بالاتر از یک، آشکار می‌شود که پنج فاکتور اول برای چرخش مناسب هستند. پنج فاکتور به ترتیب ۲۵/۵۳٪، ۱۲/۳۷٪، ۱۰/۹۳٪، ۷/۴۳٪ و ۶/۶۳٪ واریانس کل را به خود اختصاص داده‌اند؛ یعنی اینکه تقریباً ۶۲/۳۹٪ واریانس کل به این پنج فاکتور اختصاص دارد.

جدول ۲. میزان واریانس تبیین شده ۵ عامل استخراج شده نهایی در پرسش‌نامه

نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی

میزان واریانس تبیین شده		عوامل
درصد نهایی واریانس	درصد تجمعی واریانس	
۲۵/۵۳۵	۲۵/۵۳۵	۱ کسب شایستگی اجتماعی
۳۷/۹۰۶	۱۲/۳۷۱	۲ کسب نتایج جامعه‌پسند
۴۸/۸۳۷	۱۰/۹۳۱	۳ نگرانی اجتماعی
۵۶/۲۷۱	۷/۴۳۴	۴ وابستگی اجتماعی
۶۲/۳۹۰	۶/۶۳۲	۵ اثبات قدرتمندی و توانمندی به دیگران

جدول ۳ ماتریس اجزای چرخش داده شده عامل‌ها را بعد از چرخش واریمکس نشان می‌دهد. نتایج نشان داد که ۱۵ گویه هدف‌های اجتماعی در ۵ عامل مورد نظر است. همچنین در هیچ‌یک از گویه‌ها بار عرضی^۲ مشاهده نشد.

جدول ۳. نتایج ماتریس چرخش یافته واریمکس در پرسش‌نامه نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی

1. Rotated Component Matrix

۲. هنگامی که بیان می‌شود، یک سؤال بار عرضی دارد، بدین معنا است که این گویه صرفاً به یک عامل اختصاص ندارد و بر اساس نتایج به دست آمده در تحلیل عاملی می‌تواند در زیرمجموعه دو عامل یا بیشتر قرار گیرد و مبنایی برای سنجش آن‌ها باشد.

شماره گویه	گویه	بار عاملی				
		P. P.	P. O.	S. Com.	S. Con.	S. A.
۱	اعتلای کشورم به عنوان یک هدف مهم در نحوه جست‌وجوی هدفمند اطلاعات برایم اهمیت دارد (اطلاع‌یابی).	۰/۸۲	-۰/۰۱	۰/۰۹	۰/۰۳	-۰/۹۳
۳	اعتلای زبان مادریم به عنوان یک هدف مهم در نحوه استفاده از اطلاعات برایم اهمیت دارد (استفاده از اطلاعات).	۰/۷۴	-۰/۰۱	۰/۰۹	-۰/۰۹	۰/۲۱۴
۲	سربلندی خانواده‌ام به عنوان یک هدف مهم در نحوه به‌کارگیری مهارت‌های اطلاعاتی برایم اهمیت دارد (اطلاع‌جویی).	۰/۶۹	۰/۱۴	-۰/۰۸	۰/۲۰	-۰/۰۸۹
۶	اگر من در ترکیب منبع بازایی شده با موضوع مورد جست‌وجو مهارت داشته باشم، ممکن است، این توقع در دیگران ایجاد شود که تکالیفشان را انجام دهم (استفاده از اطلاعات).	۰/۰۱	۰/۸۱	۰/۱۵	۰/۰۵	-۰/۲۹
۵	آگاهی دیگران از عدم توانایی و تخصص من در مهارت‌های اطلاعاتی ممکن است باعث سر شکستی‌ام در جمع شود (اطلاع‌جویی).	۰/۰۵	۰/۶۴	-۰/۰۵	-۰/۰۵	۰/۲۴
۴	اگر من در یافتن یک منبع با موضوع خاص مهارت داشته باشم ممکن است در پژوهش‌های گروهی مورد سوء استفاده دیگران قرار گیرم (اطلاع‌یابی).	۰/۰۲	۰/۶۴	۰/۱۳	-۰/۰۳	۰/۰۶
۸	در صورت مهارت در استفاده از امکانات یک پایگاه اطلاعاتی، مورد تایید استادانم قرار می‌گیرم (اطلاع‌جویی).	-۰/۰۵	۰/۲۳	۰/۸۰	۰/۰۶	۰/۰۹
۷	در صورت توانایی داشتن در پیدا کردن منبع با موضوع خاص مورد توجه دوستانم قرار می‌گیرم (اطلاع‌یابی).	۰/۰۰۲	-۰/۱۶	۰/۷۹	۰/۲۴	۰/۱۰
۹	در صورت مهارت در تشخیص مرتبط بودن یک منبع با نیاز اطلاعاتی، محبوبیت من در نزد دیگران افزایش خواهد یافت (استفاده از اطلاعات).	۰/۱۶	۰/۲۰	۰/۷	۰/۱۹	۰/۱۰
۱۲	تشخیص اینکه یک منبع، مرتبط به رشته یا موضوع خاصی هست یا خیر، در کسب مراتب علمی بالاتر مؤثر است (استفاده از اطلاعات).	۰/۱۱	۰/۰۸	۰/۱۶	۰/۸۱	۰/۲۴
۱۰	توانایی پیدا کردن مقاله از پایگاه اطلاعاتی، در پذیرفته شدن من برای مقاطع تحصیلی بالاتر مؤثر است (اطلاع‌یابی).	۰/۰۶	-۰/۰۹	۰/۲۵	۰/۷۳	-۰/۰۱
۱۱	مهارت کار با موتورهای جست‌وجو و عملگرها، در کسب فرصت شغلی بهتر تأثیر گذار است (اطلاع‌جویی).	-۰/۰۴	-۰/۰۰۸	۰/۰۸	۰/۷۲	۰/۱۹
۱۴	توانایی محدود کردن جست‌وجو با استفاده از عملگرها یا سایر امکانات پایگاه‌های اطلاعاتی منجر به اثبات توانمندی‌ام به دوستانم خواهد شد (اطلاع‌جویی).	۰/۱۵	۰/۳۶	۰/۴۰	۰/۲۲	۰/۷۶

بار عاملی					گویه	شماره گویه
P. P.	P. O.	S. Com.	S. Con.	S. A.		
۰/۶۴	۰/۱۸	۰/۰۵	۰/۰۴	-۰/۰۵	مهارت در تشخیص درست مرتب‌بودن منبع بازیابی شده با نیازهای اطلاعاتی، باعث می‌شود استادان و همکارانم تمایل بیشتری برای همکاری با من داشته باشند (استفاده از اطلاعات).	۱۵
۰/۴۳	۰/۲۱	۰/۴۳	۰/۰۰	۰/۰۵	موفقیت در جست‌وجوهای هدفمند اطلاعاتی، باعث اثبات توانایی‌هایم به خودم و دیگران می‌شود (اطلاع‌یابی).	۱۳

یافته‌ها

نقش هدف‌های اجتماعی به عنوان یک متغیر شناخت اجتماعی در رفتار اطلاعاتی از دیدگاه کاربران چقدر است؟

باتوجه به جدول ۴، تفاوت بین نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی کاربران و حد متوسط معنادار است و این میزان بیش از حد متوسط است.

جدول ۴. آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین میزان هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی

حد متوسط: ۴۵					
میانگین نمونه	انحراف استاندارد	T	Sig	تفاوت میانگین	معنادار؟
۵۶/۰۵	۶/۴۷۹	۳۳/۴۱۴	۰/۰۰۰	۱۱/۰۵	بله

در مرحله بعد هر کدام از مؤلفه‌های هدف‌های اجتماعی با حد متوسط مقایسه شد که نتایج آن در جدول ۵ آورده شده است. نتایج نشان داد که به جز نگرانی اجتماعی که تفاوت آن با حد متوسط معنادار نبود (به عبارتی میزان آن در حد متوسط بوده است)، میزان میانگین سایر مؤلفه‌های هدف‌های اجتماعی معنادار و بیشتر از حد متوسط بود.

جدول ۵. آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین میزان هر یک از مؤلفه‌های

هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی

حد متوسط: ۹						
مؤلفه‌های هدف‌های اجتماعی	میانگین نمونه	انحراف استاندارد	T	Sig	تفاوت میانگین	معنادار؟
وابستگی اجتماعی	۱۱/۸۲	۲/۱۹۲	۲۵/۲۱۱	۰/۰۰	۲/۸۲	بله
نگرانی اجتماعی	۸/۹۸	۲/۰۴۶	-۰/۲	۰/۸۴۲	-۰/۰۲	خیر
کسب شایستگی اجتماعی	۱۱/۶۶	۱/۹۰۴	۲۷/۳۳۶	۰/۰۰	۲/۶۶	بله

حد متوسط: ۹						
مؤلفه‌های هدف‌های اجتماعی	میانگین نمونه	انحراف استاندارد	T	Sig	تفاوت میانگین	معنادار؟
کسب نتایج جامعه‌پسند	۱۱/۸۸	۲/۳۰۶	۲۴/۴۳۵	۰/۰۰	۲/۸۸	بله
اثبات قدرت و توانمندی به دیگران	۱۱/۷۲	۱/۸۴۴	۲۸/۸۶۷	۰/۰۰	۲/۷۲	بله

برای بررسی معناداری تفاوت میانگین‌های این شاخص‌ها باهم، پس از آزمون یک‌نواختی کوواریانس (آزمون کرویت موخلی) از آزمون تحلیل واریانس درون موردی استفاده شد. همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، نتایج آزمون نشان از معناداری تفاوت میانگین مؤلفه‌های هدف‌های اجتماعی باهم دارند. همچنین آزمون تعقیبی بونفرونی انجام شد و نتایج نشان داد که تفاوت میانگین بین نگرانی اجتماعی و سایر مؤلفه‌های هدف‌های اجتماعی معنادار بود و میانگین نگرانی اجتماعی کمتر از وابستگی اجتماعی، کسب شایستگی اجتماعی، کسب نتایج خاص اجتماعی و اثبات قدرت و توانمندی به دیگران است. تفاوت میانگین سایر مؤلفه‌ها با هم معنادار نبود.

جدول ۶. نتیجه آزمون آنالیز واریانس درون موردی جهت بررسی تفاوت میانگین‌ها در بین متغیرهای درون موردی

متغیرها	sig	F	df	معنادار
وابستگی اجتماعی	۰/۰۰۰	۱۸۵/۳۶۹	۴	بله
نگرانی اجتماعی				
کسب شایستگی اجتماعی				
کسب نتایج جامعه‌پسند				
اثبات قدرت و توانمندی به دیگران				

در جست‌وجوی پژوهشگر منبعی که به بررسی هدف‌های اجتماعی و رفتار اطلاعاتی پرداخته باشد یافت نشد. لذا پیشینه‌هایی که نقش هدف‌های اجتماعی بر رفتار به‌طور کلی را مورد بررسی قرار داده بودند؛ مورد توجه قرار گرفت. ارلی و اشرف (۱۹۹۶) هدف‌های اجتماعی را مؤثر بر پاسخ‌های رفتاری افراد و اینکه در مواجهه با موقعیت‌های خاص چه تصمیمی می‌گیرند می‌دانند. همچنین در بررسی رادکیل، رایان، جامینسون و ویلسون (۲۰۱۳) جهت‌گیری رفتار را مطابق با سازگاری اجتماعی و هدف‌های اجتماعی افراد دانسته‌اند و در پژوهش رایان و همکاران (۱۹۹۷) و جروین و نیکولز (۱۹۹۶) هدف‌های اجتماعی فرد در انتخاب رفتار و تصمیمی که فرد می‌گیرد، مؤثر دانسته شده و تأثیر آن را مورد تأیید قرار دادند. لذا با توجه به پیشینه‌های پژوهش انتظار می‌رفت که نقش اهداف اجتماعی در رفتار اطلاعاتی به‌عنوان نوعی رفتار بیشتر از حد متوسط باشد. نتایج به‌دست آمده هم‌سو با پیشینه‌های پژوهش بوده و نقش هدف‌های اجتماعی در رفتار

اطلاعاتی از دیدگاه کاربران را مورد تأیید قرارداد. هدف‌های اجتماعی نشأت گرفته از شناختی است که فرد از محیط پیرامون خود دارد؛ بنابراین پیشینه ذهنی وی می‌تواند در جست‌وجو و استفاده از منابع اطلاعاتی تأثیر بگذارد. همچنین از میان مؤلفه‌های هدف‌های اجتماعی، نگرانی اجتماعی کمترین نمره را کسب کرده و این نمره کمتر از حد متوسط بوده است. ترس از سوءاستفاده در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی به دلیل داشتن حس مشارکت و تمایل به انجام کار گروهی وجود ندارد یا میزان آن خیلی کم است. همچنین به دلیل آموزش تخصصی در دوره‌های تحصیلات تکمیلی افراد به لحاظ مهارتی در یک سطح هستند و احتمال سرشکستگی به دلیل عدم تخصص در جمع همتایان وجود ندارد. آنچه در دوره تحصیلات تکمیلی بیشتر از سایر دوره‌های آموزشی نمود پیدا می‌کند، جنبه کاربردی تکالیف درسی است و عمدتاً در این مقطع آموزشی کار انفرادی وجود ندارد؛ بنابراین زمانی که تکلیفی به عهده دانشجو گذاشته می‌شود لزوماً انفرادی نیست و مشارکت سایرین در انجام آن می‌تواند به منزله آموختن یک مهارت جدید یا آشنایی با یک بحث جدید علمی باشد و این همکاری دلیلی بر ایجاد توقع در میان دانشجویان برای انجام تکالیف درسی‌شان محسوب نمی‌شود.

آیا متغیرهای جمعیت شناختی (حوزه تحصیلی، مقطع تحصیلی و جنسیت) بر میزان هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی نقش داشته است؟

جدول ۷ نتایج حاصل از پژوهش را درباره میزان آماره‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه برحسب حوزه‌های تحصیلی (شاخص‌های مرکزی میانگین و شاخص پراکندگی انحراف معیار) و نتایج آزمون تحلیل واریانس به منظور بررسی معناداری تفاوت میانگین متغیرها در میان حوزه‌های تحصیلی نمونه، پس از بررسی فرض همگن بودن واریانس‌ها (آزمون لوین) به‌طور خلاصه ارائه نموده است. همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌گردد، چون سطح معناداری آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه از عدد ۰/۰۵ بیشتر است، لذا دلیلی بر رد فرض برابری میانگین‌های حوزه‌های تحصیلی مختلف یافت نشد. به بیان دیگر، حوزه‌های تحصیلی آزمودنی‌ها نقشی در متغیر پژوهش نداشتند.

جدول ۷. آماره‌های توصیفی و آزمون مقایسه میانگین هدف‌های اجتماعی

در رفتار اطلاعاتی برحسب حوزه‌های تحصیلی

متغیر	حوزه تحصیلی	میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری آزمون لوین	F	سطح معناداری	معنادار
-------	-------------	---------	--------------	-------------------------	---	--------------	---------

خیر	۰/۵۶۴	۰/۶۸۱	۰/۹۳۴	۶/۳۹۵	۵۶/۵۰	علوم انسانی	هدف‌های اجتماعی
				۶/۲۵۳	۵۶/۱۷	علوم پایه	
				۶/۶۳۵	۵۵/۹۷	کشاورزی	
				۶/۶۳۵	۵۵/۳۳	فنی مهندسی	

جدول ۸، میزان آماره‌های توصیفی متغیرها و شاخص‌های آن‌ها (شاخص مرکزی میانگین و شاخص پراکندگی انحراف معیار) و نتایج آزمون t مستقل را که پس از اطمینان از همگن بودن واریانس‌ها (آزمون لوین) به منظور بررسی معناداری تفاوت میانگین‌ها در این متغیرها در میان مقاطع تحصیلی نمونه پژوهش، انجام شده، به طور خلاصه ارائه نموده است. همان‌طور که در جدول ۸ ملاحظه می‌گردد، چون سطح معناداری آزمون t مستقل از عدد ۰/۰۵ کمتر است، نتیجه می‌گیریم، مقطع تحصیلی آزمودنی‌ها در میزان هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی نقش داشت.

جدول ۸. آماره‌های توصیفی و آزمون مقایسه میانگین

متغیرهای خودکارآمدی، اسناد، هدف‌های اجتماعی و رفتار اطلاعاتی بر حسب مقاطع تحصیلی

متغیر	مقاطع تحصیلی	میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری آزمون لوین	T	سطح معناداری	معنادار
هدف‌های اجتماعی	کارشناسی ارشد	۵۶/۴۵	۶/۴۱۸	۰/۹۲۳	۱/۹۹۸	۰/۰۴۸	بله
	دکتری	۵۴/۹۸	۶/۵۴۷				

جدول ۹، میزان آماره‌های توصیفی متغیرها و شاخص‌های آن‌ها (شاخص مرکزی میانگین و شاخص پراکندگی انحراف معیار) و نتایج آزمون t مستقل را که پس از اطمینان از همگن بودن واریانس‌ها (آزمون لوین) و نرمال بودن توزیع داده‌ها به منظور بررسی معناداری تفاوت میانگین‌ها در این متغیرها در میان مقاطع تحصیلی نمونه پژوهش، انجام شده است، به طور خلاصه ارائه نموده است. همان‌طور که در جدول ۹ ملاحظه می‌گردد، چون سطح معناداری آزمون t مستقل از عدد ۰/۰۵ کمتر است، نقش جنسیت آزمودنی‌ها در متغیر هدف‌های اجتماعی معنادار بود.

جدول ۹. آماره‌های توصیفی و آزمون مقایسه میانگین هدف‌های اجتماعی

در رفتار اطلاعاتی بر حسب جنسیت

متغیر	مقاطع تحصیلی	میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری آزمون لوین	T	سطح معناداری	معنادار
هدف‌های اجتماعی	مرد	۵۴/۸۶	۶/۳۸۴	۰/۲۴۴	-۲/۶۴	۰/۰۰۹	بله
	زن	۵۶/۰۵	۶/۴۵۲				

از بررسی‌های جمعیت‌شناختی چنین برمی‌آید که حوزه تحصیلی آزمودنی‌ها در میزان هدف‌های اجتماعی آن‌ها مؤثر نبوده و میان نمره آزمودنی‌های حوزه چهارگانه (علوم انسانی، علوم پایه، علوم مهندسی و کشاورزی) تفاوت معنادار نبود؛ اما مقطع تحصیلی و جنسیت بر نمره آزمودنی‌ها در هدف‌های اجتماعی مؤثر بود و دانشجویان دکتری نمره کمتری نسبت به دانشجویان کارشناسی ارشد کسب کرده‌اند. هنگام بحث در رابطه با وابستگی اجتماعی یکی از مواردی که مورد توجه قرار می‌گیرد، اعتلای زبان مادری است، با توجه به اینکه تولیدات علمی امروزه بیشتر به زبان انگلیسی بوده و دانشجویان دکتری به منظور آگاهی از یافته‌های جدید علمی و آشنایی با پژوهش‌های حوزه تخصصی‌شان و هم‌گام شدن با پژوهشگران رشته، نسبت به دانشجویان کارشناسی ارشد، گرایش بیشتری به استفاده از منابع لاتین دارند. افراد در مقطع دکتری بیشتر به استقلال فردی و فکری می‌رسند و به دلیل ثبات جایگاه اجتماعی و برخورداری از احترام از نگرانی اجتماعی کمتری برخوردارند. ضمن اینکه افراد در این مقطع عموماً مورد تأیید خانواده قرار می‌گیرند و به عبارتی تحصیل در مقطع دکتری سربلندی در خانواده را به دنبال دارد و باعث می‌شود، فرد در جمع دوستان و استادان مورد تأیید قرار بگیرد و می‌توان گفت با تحصیل در مقطع دکتری شایستگی اجتماعی کسب کرده‌اند. همچنین به نظر می‌رسد، هرچه مقطع تحصیلی بالاتر برود، به دلیل تخصص در انجام جست‌وجوهای هدفمند، توانایی در استفاده از عملگرها و مهارت در تشخیص درست و مرتبط بودن منابع با نیاز اطلاعاتی، تخصصی شدن مطالعات و جزئی شدن حوزه مطالعاتی در مقاطع تحصیلی بالاتر جایگاه حرفه‌ای فرد در میان هم‌تایانشان تثبیت شده و افراد با تخصص‌های مختلف برای انجام یک پژوهش گرد هم می‌آیند و عدم تخصص در یک حوزه، سرشکستگی فرد را به دنبال نخواهد داشت.

در رابطه با جنسیت طبق نتایج به دست آمده زنان نسبت به مردان نمره بالاتری کسب کرده‌اند و با توجه به اینکه شاخص‌های هدف‌های اجتماعی (وابستگی اجتماعی، نگرانی اجتماعی، کسب شایستگی اجتماعی، کسب نتایج جامعه‌پسند و اثبات قدرت و توانمندی به دیگران) با عواطف و احساسات مرتبط است، منطقی است به دلیل تفاوت احساسات در مردان و زنان تفاوت معنادار باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد، میزان میانگین هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی از حد متوسط بیشتر بود. همچنین حوزه تحصیلی آزمودنی‌ها در میزان هدف‌های اجتماعی در رفتار اطلاعاتی آن‌ها مؤثر نبوده و میان نمره آزمودنی‌های حوزه چهارگانه (علوم انسانی، علوم پایه، علوم مهندسی و کشاورزی) تفاوت معنادار نبود؛ اما مقطع تحصیلی و جنسیت بر نمره آزمودنی‌ها در هدف‌های اجتماعی مؤثر بود. با توجه به اینکه هدف‌های اجتماعی به اهدافی در فرد اختصاص می‌یابد که به صورت آگاهانه در ارتباط با فرد یا عاملی دیگر اتخاذ می‌کند. هنگامی که فرد جست‌وجوگر اطلاعات در تعامل با نظام‌های مختلف اطلاعاتی قرار می‌گیرد مثل تمامی تعاملات فرد با نظام‌های اطلاعاتی، اعم از سطح تعاملی انسان‌رایانه (مانند استفاده از موشواره، یادگیری پیوندها) و سطح تعاملی فکری (مثل اتخاذ راهبرد جست‌وجو بولی با تعیین معیارهایی برای انتخاب کتاب‌های مرتبط از بین کتاب‌های هم موضوع در کتابخانه و فعالیت‌هایی مثل قضاوت و ربط داده‌ها و اطلاعات بازیابی شده) یا هنگام جست‌وجوی هدفمند اطلاعات در پی بروز نیاز اطلاعاتی برای نیل به هدف خاص تلاش کند. همچنین فعالیت‌هایی مثل یادداشت‌برداری، مشخص کردن مطالب مهم در یک متن و فعالیت‌های فکری مثل مقایسه اطلاعات جدید با دانش موجود، قرار بگیرد؛ ممکن است، به دلیل وابستگی‌های اجتماعی (اعتلای کشور، سربلندی خانواده و غیره)، نگرانی اجتماعی (ترس از مورد سوء استفاده قرار گرفتن توسط دیگران، سرشکستگی در جمع یا ایجاد توقع در دیگران)، کسب شایستگی اجتماعی (جلب توجه دوستان، مورد تأیید قرار گرفتن و افزایش محبوبیت در بین دوستان)، کسب نتایج جامعه‌پسند (پذیرفته شدن در مقاطع تحصیلی بالاتر، کسب فرصت شغلی بهتر و کسب مراتب علمی بالاتر) و اثبات قدرت و توانمندی به دیگران (اثبات توانایی به خود فرد و دیگران و افزایش تمایل به همکاری با فرد) رفتار متفاوتی از فرد سر بزند. به‌عنوان مثال در استفاده از منبع لاتین تردید کند یا به دلیل ترس از سو استفاده توانایی خود را در جست‌وجو هدفمند اطلاعات را بروز ندهد یا اقدام به آموختن مهارت خاص برای افزایش محبوبیت خود نزد دیگران کند. همچنین با توجه به خلأ مطالعاتی که در پژوهش‌های حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رویکرد شناخت اجتماعی به‌طور کلی وجود دارد و در رابطه با متغیر هدف‌های اجتماعی به‌طور خاص، وجود دارد؛ این پژوهش می‌تواند با آگاه کردن متصدیان امر اطلاع‌رسانی جامعه درباره دلایل پنهان و ناشناخته متأثر از شناخت اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر رفتار اطلاعاتی، به حل آن‌ها کمک کند و با در دسترس قرار دادن ابزار مفهومی برای شناخت و درک این متغیرها، در توانمندسازی حرفه‌وفن اطلاع‌رسانی بسیار مؤثر باشد. در این راستا، پیشنهادها زیر مطرح می‌شود:

- پیشنهاد می‌شود این پژوهش برای دانشجویان سایر دانشگاه‌ها و در سطح مقطع تحصیلی کارشناسی نیز تکرار شود؛

- تکرار این پژوهش با استفاده از دیگر متغیرهای شناخت اجتماعی که در این مطالعه آگاهانه یا ناآگاهانه به آن‌ها توجه نشده است (به‌عنوان مثال دانش راهبردی، انتظار نتیجه‌آ و اعتقاد بر مشروعیت پرخاشگری)،^۳ پیشنهاد می‌شود؛

- پیشنهاد می‌شود که پژوهشی باهدف بررسی تأثیر عوامل شناخت اجتماعی بر استفاده یا عدم استفاده از اطلاعات، به‌منظور درک هرچه بیشتر نقش شناخت اجتماعی در رفتار اطلاعاتی، انجام شود.

-
1. Strategy knowledge
  2. Outcome expectations
  3. Beliefs about the legitimacy of aggression

منابع

- بهزادی، حسن. (۱۳۹۳). تأثیر هیجان‌ها و القای هیجانی بر رفتار اطلاع‌یابی کاربران و تعیین الگوی انتساب هیجان‌ها بر اساس نظریه انتساب (اسناد) وینر (پایان نامه دکتری). مشهد: دانشگاه فردوسی.
- دامغانیان، حسین، یزدانی زیارت، محمد. (۱۳۹۴). تأثیر سبک‌های شوخ‌طبعی بر شایستگی اجتماعی در ارتباطات بین فردی سازمانی، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران. ۴(۳)، ۴۰۹-۴۲۶. بازیابی شده در شهریور ۹۸ دریافت از
- https://jisr.ut.ac.ir/article_56200_c6b5784aa95cbe9e5d95dd845d9c4f4f.pdf
- داور پناه، محمدرضا. (۱۳۸۶). نیاز اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی. تهران: دبیرش.
- داورپناه، محمدرضا، سالاری، محمود. (۱۳۹۰). نظریه اجتماعی و محیط استفاده از اطلاعات: نقش ساختار و کنش در شکل‌گیری رفتار و الگوی اطلاع‌یابی. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۱(۱)، ۷-۲۲. بازیابی شده از
- <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewi0pNm2mLXkAhX3XhUIHWYVCQgQFjAAegQIBRAC&url=https://www.infosci.um.ac.ir/index.php/friis/article/view/33112796&usg=AOvVaw35UfsF711kQf0jR4okU4XG>
- شیخ محمدی، عباس، ارجمندنی، علی اکبر، حسن زاده، سعید، رضایی میرحساری، علی. (۱۳۹۳). اثربخشی برنامه مبتنی بر شایستگی اجتماعی در افزایش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارای ناتوانی‌های یادگیری، فصلنامه کودکان استثنایی. ۲(۵۳)، ۱۹-۲۱. بازیابی شده در شهریور ۱۳۹۸
- <https://elmnet.ir/Article/745647>
- صحبّت زاده لئبر، رزاق. (۱۳۷۹). بررسی ارتباط بین اسناد نیت، هدف‌های اجتماعی و ادراک خود کارآمدی کودکان تیزهوش با پاسخ‌های رفتاری به محرک‌های مبهم اجتماعی در مدارس راهنمایی تیزهوشان شهر تهران (پایان‌نامه ارشد). تهران: دانشگاه تربیت مدرس. تهران، ایران.
- کیانی، محمدرضا (۱۳۹۱). تحلیل و آزمون الگوی روابط میان عدم استفاده اجباری از اطلاعات با اجتناب شناختی، جهت‌گیری منفی به مشکل و عدم تحمل بلا تکلیفی بر اساس مدل مستخرج از دسته‌بندی هیوستن (با رویکردی شناختی). پایان‌نامه دکتری. دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.
- محقق، حسین؛ دوستی پیمان؛ جعفری داود (۱۳۹۵). اثیر درمان پذیرش و تعهد بر فرانگرانی، نگرانی اجتماعی و نگرانی سلامتی دانشجویان. مطالعات روانشناسی بالینی. ۶(۲۳)
- Anderman, L. H. & Anderman, E. M. (1999). Social predictors of changes in students' achievement goal orientations. *Contemporary Educational Psychology*, 24(1), 21-37. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0361476X9890978X>
- Baker, C. L., Goodman, N. D., & Tenenbaum, J. B. (2008 July). Theory-based social goal inference. Presented at the thirtieth annual conference of the cognitive science society, 1447-1452. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Chris_Baker12/publication/228771630_Theory-based_social_goal_inference/links/546e121a0cf2bc99c215187c/Theory-based-social-goal-inference.pdf
- Bandura, A., & Adams, N. E. (1977). Analysis of self-efficacy theory of behavioral change. *Cognitive Therapy and Research*, 1(4), 287-310. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/BF01663995>

- Capurro, R. (1985). *Epistemology and information science: Lecture given at the Royal Institute of Technology Library*. Stockholm, Sweden: Royal Institute of Technology Library. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=ED293550>
- Cornelius, I. (2002). Theorizing information for information science. *Annual Review of Information Science and Technology (ARIST)*, 36(1), 393-405 Retrieved from www.academia.edu/download/6070399/cornelius-TheorizingInformationForInformationScience-ARIST-vol36-2002.pdf
- Crik, N.R & Dodge K.A. (1994). A review and re formation processing in child 's social adjustment. *Psychology Bulletin*. 115(1), 74. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/buy/1994-20990-001>
- Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological bulletin*, 115(1), 74. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/record/1978-30639-001>
- Dowson, M., & McInerney, D. M. (2001). Psychological parameters of students' social and work-avoidance goals: A qualitative investigation. *Journal of Educational Psychology*, 93(1), 35–42. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/record/2001-16705-004>
- Erdle, C. A., Rivera, M. S., Shepherd, E. J., & Holleb, L. J. .(2010). Social-cognitive models and skills. nagle, D. W., Hansen, D. J., Erdley. C. A., Norton, p. j. (Eds). *Practitioner's uide to Empirically Based Measures of Social Skill (2.538)*. London: springer. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4419-0609-0_2
- Erdley, C. A., & Asher, S. R. (1996). Children's social goals and self-efficacy perceptions as influences on their responses to ambiguous provocation. *Child development*, 67(4), 1329-1344. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-8624.1996.tb01799.x>
- Erdley, C. A., Cain, K. M., Loomis, C. C., Dumas-Hines, F., & Dweck, C. (1997). Relations among children's social goals, implicit personality theories, and responses to social failure. *Developmental Psychology*, 33(2), 263–272. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/record/1997-07406-007>
- Hjørland, B. (2002). Epistemology and the Socio-Cognitive Perspective in Information Science. *Journal of The American Society for Information Science and Technology*. 53(4), 257–270. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/asi.10042>
- Horst, S. J., Finney, S. J., & Barron, K. E. (2007). Moving beyond academic achievement measures: A study of social achievement goals. *Contemporary Educational Psychology*. 32(4), 667–698. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0361476X06000622>
- Jarvinen, D. W., & Nicholls, J. G. (1996). Adolescents' social goals, beliefs about the causes of social success, and satisfaction in peer relations. *Developmental Psychology*, 32(3), 435–441. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/record/1996-01760-006>
- Mackintosh, K. (2016). Mission possible: Using ubiquitous social goal sharing technology to promote physical activity in children. *Movement, Health & Exercise*, 5(2), 1-15. Retrieved from <https://cronfa.swan.ac.uk/Record/cronfa29375>
- Patrick, H., Hicks, L., & Ryan, A. M. (1997). Relations of perceived social efficacy and social goal pursuit to self-efficacy for academic work. *The Journal of Early Adolescence*, 17(2), 109-128. Retrieved from

- <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0272431697017002001>
- Rodkin, P. C., Ryan, A. M., Jamison, R., & Wilson, T. (2013). Social goals, social behavior, and social status in middle childhood. *Developmental Psychology*, 49(6), 1139. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037/a0029389>
- Ryan, A. (2009). Different conceptualization of social goals. Retrieved from <http://www.Educ-ation.com/reference/article/social-goals>
- Ryan, A. M., & Shim, S. S. (2008). An exploration of young adolescents' social achievement goals and social adjustment in middle school. *Journal of Educational Psychology*, 100(3), 672. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/record/2008-10939-013>
- Ryan, A. M., Hicks, L., & Midgley, C. (1997). Social goals, academic goals, and avoiding seeking help in the classroom. *The Journal of Early Adolescence*, 17(2), 152-171. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0272431697017002003>
- Stuntz, C. P., & Weiss, M. R. (2015). Social goal orientations, perceived beliefs of significant others, and adolescents' own beliefs about unsportspersonlike play. *Journal of Sport Behavior*, 38(1), 79. Retrieved from <http://search.proquest.com/openview/83122703c99399a412c4e6b141c6b305/1?pq-origsite=gscholar&cbl=30153>
- Taylor, R.S. (1968). Question-negotiation and information seeking in libraries. *College and Research Libraries*, 29, 178-194. Retrieved from <http://crl.acrl.org/index.php/crl/article/view/16421>
- Urda, T., & Maehr, M. (1995). Beyond a two-goal theory of motivation: A case for social goals. *Review of Educational Research*, 65, 213-244. Retrieved from <https://crl.acrl.org/index.php/crl/article/view/16421>
- Wentzel, K. (2005). Peer relationships, motivation, and academic performance at school. In A. J. Elliot, & C. S. Dweck, (Eds.). *Handbook of competence and motivation* (pp. 279-296). New York: Guilford Publications.
- Wentzel, K. R. (1996). Social and academic motivation in middle school: Concurrent and long-term relations to academic effort. *Journal of Early Adolescence*, 16(4), 390-406. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0272431696016004002>
- What is Social Cognition. (2016,feb17). International Social Cognition Network. Retrieved from <http://www.ucl.ac.uk/~ucjtrc1/ISCON>
- Wilson, T. D. (2000). Human information behavior. *Informing Science*, 3(2), 49- 56. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Tom_Wilson25/publication/270960171_Human_Information_Behavior/links/57d32fe508ae601b39a42875/Human-Information-Behavior.pdf